

ELÄMÄSTÄ

KALERVO MIELTY

ELÄMÄSTÄ

1. Mistä ja miten kaikki sai alkunsa?

Maailmankaikkeuden synty selitetään nykytieteessä Lemaîtren kehittämällä alkuräjähdysteorialla. Sen mukaan kaikkeus syntyi kvanttifluktuaationa noin 13,82 miljardia vuotta sitten tyhjästä, tai lähes tyhjästä, äärettömän tiheästä ja kuumasta tilasta, singulariteetista (yksydestä).

Räjähdyksessä syntyi avaruus, materia, aika ja jatkuvasti laajeneva maailmankaikkeus. Kvanttifluktuaatio tarkoittaa hiukkasten syntymistä tyhjiössä. Alkuräjähdys ei tapahtunut missään paikassa, vaan joka paikassa yhtä aikaa, koska sekä avaruus että aika saivat vasta siinä alkunsa.

Standardimallissa oli kuitenkin lukuisia ongelmia, ja Alan Guth ehdotti v. 1981 niiden ratkaisuksi inflaatioteoriaa. Sen mukaan maailmankaikkeus koki alkuräjähdyttä seuraavien sekunnin murto-osien aikana tyhjiöenergian aiheuttaman eksponentiaalisen laajenemisen, jonka nopeus ylitti valonnopeuden. Vaikka inflaation hiukkasfyysinen mekanismi on yhä tuntematon, on se kelpuutettu osaksi standardimallia.

Higgsin hiukkasen, tai kentän hiljattain tapahtunutta todentamista pidetään eräänlaisen ”jumalallisen tekijän” löytymisenä. Ajatusmallin mukaan kaikkeuden täyttää erityinen kenttä, joka antaa joillekin siinä oleville hiukkasille massan. Kaikesta erikoisuudestaan huolimatta kenttä lienee kuitenkin vain yksi niistä lukemattomista tekijöistä, jotka mahdollistavat ulkonaisesti havaittavien ilmiöiden synnyn.

Ihmisten kannalta on tietenkin olennaista, että jotkin hiukkaset ovat saaneet massan. Niiden kautta me olemme saaneet puitteet, joissa voimme kehittää itsellemme objektiivista tajuisuutta. Samalla me omalla tavallamme osallistumme ”luomisprosessin aineelliseen osioon”.

Inhimillinen tajunta tarvitsee kehittyäkseen järjestäytyneitä massatihentymiä toimintojensa heijastuspinnoiksi. Niiden kautta tajunta voi kokea ulkonaisia ilmiöitä, joita myös elämäksi kutsutaan.

On kuitenkin varsin selvää, että vaikka alkuräjähdyksestä ja sitä seuranneista tapahtumista saataisiin kehitetyksi luotettavalta vaikuttavia teorioita, ne itsessään lähinnä vain kuvailevat tapahtumia. Teoriat eivät selitä, mitkä ovat ilmennyksen alkamisen syyt ja tarkoitukset.

Kristinuskossa, islamissa ja juutalaisuudessa uskotaan Jumalan luoneen maailmankaikkeuden tyhjästä (creatio ex nihilo). Ajatuksen kristilliseksi (juutalaiseksi) perustaksi esitetään 1. Mooseksen kirjan kolmas jae:

”Tulkoon valkeus, ja valkeus tuli.” Tekstiä edeltää toteamus, että alku, pimeys, syvyys ja liike olivat jo olemassa, joten luominen ei tämän mukaan tapahtunut tyhjästä. Kyseessä oli eräänlainen ”luomisen tahdon” antama alkusysäys aineellisuuden ydinolemuksen.

Johanneksen evankeliumi esittää tunnetun symbolisen tulkintansa kaikkeuden alkutilasta ajattomuudessa: ”Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on. Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus. Ja valkeus loistaa pimeydessä, ja pimeys ei sitä käsittänyt.”

Johannes puhuu Logoksesta, kaikkeuden muuttumattomasta alkukuvasta (joka on valitettavasti käännetty latinan Verbumiksi, Sanaksi) ennen kuin se on ilmentynyt ja erilaistunut muotoihin ja ilmiöihin, loppulauseen tarkoittamaan pimeyteen.

Muinaiset sumerit ovat ajatelleet jo yli 4000 vuotta sitten (varsin paljon nykytiedettä muistuttavasti), että ennen universumin alkua vallitsi luomaton, kaaosmainen tila. Siitä syntyivät toisissaan kiinteästi kiinni olevat taivas ja maa (nykyteorian tiheä ja kuuma ykseys). Näiden väliin ilmeni kaasumainen aine, joka laajeni ja erotti edelliset toisistaan. Tämän erottamisen (alkuräjähdyksen) jälkeen elämä syntyi maan päälle ilman, maan ja veden (elementtien) yhdistelmistä.

Mystikko Jakob Böhme kirjoitti v. 1620 (Psychologica Vera): ”Meidän tulee ottaa huomioon, että vapaa valo tihentyy ydinolemuksen sekoittuessaan, minkä me havaitsemme tulenväläyksenä. Kuitenkaan ei voida puhua mistään eroavuudesta. Ikuinen ja aluton ei tunnista erottelua, vaan pysyy pyörän tapaisesti synnyttämässä itse itseään. Ihmisen mielessä on samankaltainen piirre: tahto nousta ja juosta liikkumatta minnekään. Mitä voimakkaampi tahto, sitä suurempi ja voi-

makkaampi on tihentynyt ydinolemus. Tällä tavoin hiljainen vapaus, joka ei ole valoa eikä pimeyttä, tihentyy halun vetovoimassa siten, että se ilmentyy loistavana väläyksenä.

Olisiko tässä keskiajan mystiikan kieleen puettu kuvaus alkuräjähdyksestä?

Tiedemies Isak Newton tutustui usean viikon ajan Böhmen teoksiin todeten, että ne saattoivat sisältää luomakunnan salaisuuksia. Newton itse tuli kuuluisaksi gravitaatioteoriastaan, mutta ei voinut antaa keksinnöstään kiitosta Böhmellem. William Law toteaa kuitenkin, että ”Newton oli kyntänyt Böhmen härällä!” Böhme oli kirjoittanut jo kauan ennen, ”että vetovoima, vastus ja kiertoliike ovat luonnon kolme ensimmäistä ominaisuutta.”

Buddhalaiset katsovat yleisesti, ettei ole olemassa mitään erityistä luojaa, vaan ainoastaan rajaton määrä luovia voimia, jotka muodostavat yhdessä ikuisen olemuksen. Kaikkeuden ydin on tutkimaton, joten sitä on täysin hyödytöntä edes pohdiskella (minkä johdosta jotkut ovat valitettavasti ja tarkoituksellisesti tulkinneet buddhalaiset ateisteiksi). Sokrates kieltäytyi todennäköisesti samasta syystä keskustelemasta ikuisen olemassaolon mysteeristä.

Jotkin itämaiset käsitykset universumin synnystä lähtevät siitä, että on olemassa periolemus, jossa muuttumattoman lain mukaan tapahtuu syklinen laajennus ”ulkoa sisäänpäin ja sisältä ulospäin”, mistä tämä näkyvä maailmankaikkeus on tulosta lukemattomista erilaistumisista.

Laajentumisen loputtua periolemus vetäytyy jälleen kokoon, jolloin aineelliset tekijät hajoavat alkutekijöihinsä, ja ”pimeys lepää jälleen syvyyden päällä”. Jossakin vaiheessa alkaa kuitenkin uusi ilmennys, mikä vastanee nykytieteen näkemyksiä siitä, että kaikilla kosmoksen järjestelmillä on oma elinkaarensa - syntynsä ja kuolemansa. On näyttöä siitä, että niin sanottu musta aukkokaan ei ole elämän lopullinen ”hautausmaa”, vaan jossakin vaiheessa uuden ilmennyksen alku.

Dhyenin stanzoissa kuvataan maailmankaikkeuden syntyä siten, että perimmäinen isä-äiti kutoo kankaan, jonka yläpää on kiinnitetty henkeen ja alapää aineeseen. Se laajenee, kun tulen eli isän henkäys on sen yllä, ja se vetäytyy kokoon, kun äidin eli periaineen henkäys koskettaa sitä. Nykytieteissä alkuräjähdyksen katsotaan tapahtuvan äärimmäisen tiheästä ja kuumasta tilasta, mihin voisi viitata yllä maini-

tun Dhyanin tekstin luovana tulena ilmenevä jumalainen tahto.

Voidaan todeta, että vaikka tiede on edennyt pitkin harppauksin, jää uskonnoille ja filosofioille yhä runsaasti tilaa tuoda esiin käsityksiä, jotka antavat viitteitä kaikkeuden lähtökohdasta ja ilmenevän elämän tarkoituksesta.

Teleskooppien sijaan niin idän kuin lännenkin mystikot käyttivät tutkimuksissaan omaa sisäistä olemustaan, jota he harjaannuttivat herkäksi tiedostamaan fyysisen luonnon takaisia tiloja pyrkimällä irrottamaan olemuksensa itsetietoisena aistien, tunteiden ja ajattelun luomista noidankehistä. Monien mystikoiden todellisena tarkoituksena lienee ollut ymmärryksen lisääminen ja sen myötä kaiken turhan mystisyyden vähentäminen etsimällä elämän sisäisiä todellisuuksia, kaikkien asioiden ydinolemusta.

Keskiaikainen dominikaanijohtaja, Mestari Eckhart viittaa mystiseen tiedostamistapaan saarnassaan: ”Eräs ihminen on täysin tietoinen tästä valosta. Heti kun hän kääntyy Jumalaa kohti, alkaa tuo valo loistaa ja hehkua hänen sisässään antaen hänelle ymmärryksen siitä, mitä tulee tehdä ja mitä jättää tekemättä sekä paljon opastusta asioissa, joista hän ei aikaisemmin mitään tiennyt tai niitä ymmärtänyt (saarna 2).”

2. Ilmenevän tietoisien elämän muodolliset tekijät

Tieteen mukaan kaikki tämän maapallon elämä polveutuu universaalista esivanhemmasta noin 3,5 miljardin vuoden takaa. Tiede kykenee jonkin verran selittämään aineellisten perustekijöiden syntyä, mutta ei sitä, mistä, miten ja miksi niihin kytkeytyi kollektiivisia tai erillisiä tajunnallisia tekijöitä.

Ajatus siitä, että jokin laji voisi polveutua toisesta lajista, ei ole uusi. Antiikin filosofeista tämän suuntaisia ajatuksia ovat esittäneet ainakin Anaksimandros (500-luvulla eKr.) ja Empedokles (400-luvulla eKr.). Edellinen oletti ihmisten edustavan mutaatioita joistain eläimistä, todennäköisesti vesieläimistä, jälkimmäisen mukaan huonojen ominaisuuksien korvautumista hyvillä, joka on lähellä Platonin ajatusta hyvyyden voiton väistämättömyydestä.

Länsimailla unohdetaan se, että antiikin tiedot elämän perimmäisistä asioista ovat suurimmaksi osaksi lainailtu idästä, jonka perinteissä on jo tuhansia vuosia esiintynyt näkemyksiä ilmennyksen kolminaisesta lähtökohdasta, lukemattomista ilmennys- ja lepokausista, sekä ilmenneistä Logoksista, maailmansionelusta, kaiken erilaistuneen perustasta. Itämainen ajattelu on selittänyt ihmisyiden kehityksen kytkeytyvän tajunnallisen painopisteen ja rotujen sekä kulttuureiden vaihteluihin hyvin pitkissä aikaperiodeissa. Italialainen vapaa-ajattelija Giordano Bruno (poltettiin noin vuonna 1600) käytti hän ilmausta ”maailman-sielu” kuvatessaan tekijää, joka oli luontona läsnä kaikessa ja samalla selittämättömällä tavalla kaiken yläpuolella.

Aristoteles (300-luvulla eKr.) yhdisti länsimaiseen kehitysnäkemykseen ”hengellisen ulottuvuuden” esittämällä (Platoniin nojaten), että kaikkien epätäydellisinä ilmenevien asioiden perustoina olivat muuttumattomat potentiaaliset mahdollisuudet ja ideat. Tämä ajattelutapa säilyi aina 1600-luvulle saakka, jolloin tieteellinen (materialistinen) ajattelu hylkäsi sen nojautumalla kaikkea koskeviin luonnonlakeihin.

Johanneksen evankeliumin alku on hyvin lähellä Platonin ja Aristoteleen näkemystä kuvatessaan Sanaa eli Logosta, joka oli alussa ilmenemätön ja muodosti kaiken ilmenevän ydinolemuksen ja mallin. Itsessään se jäi ”valkeutena” kaiken erillistyneen yläpuolelle, kun taas ykseydestä etääntynyt tajunta suuntautui ja samastui ulkoisiin ilmiöihin.

Kristillinen luomisnäkemys joutui täydelliselle törmäyskurssille tieteen kanssa varsinkin sen jälkeen, kun Charles Darwin julkaisi v. 1859 luonnonvalintaa esittelevän kirjansa ”Lajien synnystä.” Teoria nojaa ajatukseen, että elävät organismit sopeutuvat ulkoisiin olosuhteisiin, jolloin syntyy muutoksia perimään. Mukautumisen lisäksi tapahtuu myös mutaatioita. Seuraavalla vuosisadalla Darwinin teoriaa on täydennetty mm. perinnöllisyystieteellä.

Nykyisin menetelmin voidaan biokemiallisten, morfologisten ja DNA-jaksojen nojalla päätellä ainakin jotakin lajien syntymisen ja niiden sisäisen eriytymisen historiasta. Sen mukaan nykyinen moninaisuus (biodiversiteetti) on muodostunut sekä lajien syntymien että sukupuuttojen kautta.

Maapallolla arvellaan olevan yli 10 miljoonaa eliölajia, joista vain joka kymmenes tunnetaan. Luonto näyttää olleen varsin tuhlaillevainen, kun ainoastaan yksi prosentti maapallolla eläneistä lajeista on vältty-

nyt sukupuutolta. Tämä lienee varsin pätevä todiste siitä, ettei eri lajeja - ainakaan niiden muodollisen puolen osalta - ole jo alusta alkaen luotu valmiiksi ja pysyviksi.

Toisaalta kristillinen, hyvin ylimalkainen luomiskertomus voidaan tulkita esim. Mestari Eckhartin tapaan niin, että ihmisyyden todellinen ihannemalli asettui vain hänen sielullisen olemuksensa perustaan, kun taas meidän ihmiseksi tunnistamamme olemus edustaa myöhempien alenevien erilaistumisprosessien epätäydellistä tulosta.

3. Tajunnalliset tekijät

Saattaisi olla jopa niin, että kaikessa muodollisessa piilee jonkinlaista tajuisuutta tai ohjelmaa, joka vain ilmenee hyvin eri tapaan. Ihmisten on omien ehdollistumiensa takia vaikeata kuvitella, että jopa kivikunnassa ilmesisi tietosuutta, mutta emme voi kieltää, että kivikunnankin puitteissa on tapahtunut suuria muutoksia maapallon eri vaiheissa. Muutoksen mahdollisuus nojaa jonkinlaiseen ohjelmaan, lainalaisuuteen tai tietoisuuteen. Kasvikunnan tajuisuudesta löytyy selkeitä tutkimustuloksia, samoin kuin mikrobitason eliöiltä, kuten bakteereista, joiden sopeutumiskyky näyttää usein olevan nopeampaa kuin ihmisen mentaaliset ponnistelut sen tulosten ehkäisemisessä.

Raamatullinen näkemys siitä, että ihmiskunta on lähtöisin täysin nykyistä ihmistä muistuttavasta pariskunnasta, Adamista ja Eevasta, lienee sananmukaisesti tulkittuna aivan liian pitkälle yksinkertaistettu. Symbolisessa kertomuksessa lienee tosin monta kerrostumaa, joista alkuperäinen Adam kuvanee vielä erillistymätöntä periolemusta, joka vasta Eevan ilmaantumisen myötä alkaa eriytyä, saa aineellisen kehon (vaatteet nahasta), jakautuu sukupuoliin ja alkaa samastaa itsensä ulkoiseen todellisuuteen - eli ”lankeaa syntiin”. Voidaan ajatella, että kertomus jättää kuvaamatta kaikki sellaiset vaiheet, joissa ei vielä tule esiin mitään nykyisen ihmisyyden tunnusmerkkejä. Itämaisten perinteiden mukaan ihmiskunta on joskus muinaisuudessa käynyt läpi kaikki kehitysvaiheet kivikunnan, kasvikunnan ja eläinkunnan kautta. Lopulta ihmiskunta on saavuttanut ihmiselle tyypillisiä piirteitä, etenkin ajattelukyvyyn (sen aihion) ja sen mahdollistamaan yksilöitymisen.

Löytyy myös viitteitä siitä, että sana Adam on kulkeutunut Kaldean ja Egyptin kautta aina Intiasta saakka, missä se tarkoittaa seitsemäistä ihmisjuurta, joiden on kuljettava kaikkien elämänmuotojen kautta ennen kuin niiden ytimessä oleva ikuinen valkeus voi herätä ja elävöittää ihmisyyden kaikki olemuspuolet tietoiseen vuorovaikutukseen.

Nykyisen ihmisen olemuksesta löytyvät valmiina lajiperäiset vaisto- ja tunnetoiminnot, kun taas ajattelun piirissä näyttäisi löytyvän kaikkein eniten variaatioita, mikä todistaa siitä, että ajattelukyky on nuorin, kollektiivisista sidoksista (laumahenkisyydestä) hitaasti yksilöityvään tajuisuuteen kehittyvä ominaisuus. Kyky ajatella liitetään yksinomaan ihmiseen ”luomakunnan kruununa”, jollaiseen arvonimeen (kaldealaisten Ketheriin) ihmiskunnalla kokonaisuutena ei vielä tässä kehitysvaiheessa ole mitään oikeutetusta.

Ihminen kutsuu itseään latinan nimityksellä ”homo sapiens” - viisas ihminen, joka sopii paremmin seuraavaan odotettavaan kehitysvaiheeseen. Vasta siinä tulee ilmi syvempää elämänprosessien ja tarkoitusten ymmärrystä eli viisautta, joka ei nojaa pelkkiin älyllisiin prosesseihin, jotka ovat suurelta osin entisyyden ehdollistamia.

4. Ihmisyyden tavoitteet

Useimmat uskonnot ja filosofiat ovat esikuviansa kautta koettaneet hahmottaa ihmisyyden äärimmäisiä tavoitteita ja sitä, miten niiden toteutumista voitaisiin edistää.

Jaakob Vanhurskas neuvoi anomaan viisautta, että ihminen voisi sen avulla suunnata toimintaansa omaa ja ympäristönsä elämää edistävästi. Mentaalinen viisaus lienee kuitenkin vasta todellisen viisauden esiaste, koska se nojaa yhä ilmiömaailman kokemuksiin ja näkemyksiin eikä siten kumpua ”suoraan ylhäältä” - viisaudesta ja elämästä itsestään.

Filosofi Friedrich Nietzscheä voidaan löytää ihmisyyden pitkästä kehityskulusta ilmenemättömästä ilmennykseen ja takaisin hyvin juhallinen kuvaus, että se ilmenee ”monien jumalien ikuisena itsensä pakenemisena ja takaisin etsintänä, monien jumalien itsensä vastustamisena, itsensä jälleen kuulemisena, itselleen jälleen kuulumisena.” Filosofin näkemysten mukaan ”kaikki olevaiset on kastettu ikuisuuden

lähteellä, hyvän ja pahan tuolla puolen, mutta hyvä ja paha itsessään ovat vain välivarjoja ja kosteita ikävyyksiä ja kulku-pilviä.”

Nietzsche kuvaa ihmisyyden korkeinta tavoitetta seuraavasti: ”Minä opetan teille ystävän, jolla on aina valmis maailma lahjoitettavanaan. Ja niin kuin maailma vierii häneltä hajalle, niin se jälleen vierii hänelle kokoon kehiksi: hyvän sukeutumisenä pahan työstä, päämäärien sukeutumisenä sattumasta.”

Matteus ja Luukas neuvovat yhtäläisin sanoin ”kolkuttamaan, niin teille avataan.” Ihmiset kuitenkin hakevat (kolkuttelevat) mielummin tämän ulkoisen elämän mahdollistamia virikkeitä ja nautinnon lähteitä. Ihmisyyteen näyttää kuuluvan luonnollinen vastustus kaikkea liian vierasta kohtaan, josta Nietzsche totesi: ”Omaajaltaan näet kaikki oma on hyvin kätkeyty; ja kaikista aarrekaivoksista joutuu oma viimeisenä kaivettavaksi - näin vaikuttaa painavuuden henki.”

Ulkoisen elämän virkkeisiin suuntautuminen lienee tosin välttämättömyyttä, että ihmiset saavuttaisivat kaiken sen kokemisen määrän, joka sulatettuna ja sisäistettynä on tarpeen elämän ylentämiseksi ajasta ja tilasta riippumattomaan muotoon.

Tuomaan evankeliumi sisältää useita maailman suhteellista merkitystä kuvaavaa sanontaa:

(Tuom. 56 ja 80) ”Joka on tullut tuntemaan maailman, se on löytänyt ruumiin. Joka on löytänyt ruumiin, sille maailma ei ole minkään arvoinen.”

Sanonta ilmentää varsin selkeästi, että maailma menettää arvonsa ainoastaan niiden suhteen, joille sen kaikki tarkoitukset ja toiminta ovat täysin avautuneet. Sellaiset harvat ja valitut eivät enää saa ulkoisesta elämästä itseensä mitään lisäystä, koska heissä on joka hetki läsnä kaiken ydinolemus. ”Ruumis” kuvaa sanonnassa koko ilmiömaailman suhteellista roolia yksilöllisen ihmisen ja koko ihmiskunnan äärettömän hitaassa ”vanhurskauttamisprosessissa”. Ulkoinen elämä (maailma) on mielen ja sielun koulu. Kun koulu on oppinsa antanut, se saa mennä menojaan.

Tuomaan evankeliumista löytyy toinenkin erikoinen sanonta: (Tuom.28) Jeesus sanoi: ”Minä asetuin seisomaan keskelle maailmaa ja ilmestyin ihmisenä. Näin, että kaikki olivat juopuneita, enkä löytänyt heidän joukostaan ketään janoista. Sieluni tunsu tuskaa ihmisten tähden, sillä he olivat sisäisesti sokeita eivätkä nähneet. Tyhjinä he

ovat tulleet maailmaan ja tyhjinä he aikovat kerran lähteä maailmasta. Nyt he kuitenkin ovat juopuneita. Kun he luopuvat viinistään, silloin he kääntyvät.”

Sanonta on esimerkki siitä, millaisesta perspektiivistä monet henkiset edelläkävijät ovat katselleet ihmiskunnan tajunnallista tilaa. Heidän saavuttamastaan sisäisestä tilasta käsin kaikkien muiden sisäinen olemus paljastuu välittömästi.

Tässä Tuomaan sanonnassa Jeesus kutsuu tavallisia ihmisiä juopuneiksi. Se tarkoittaa, että ihmiset samastuivat pääasiassa ohimeneviin psyykkisiin ja fyysisiin ilmiöihin. Janon puute ilmensi ihmisten tyytymistä omaan elämäntapaansa. Heissä ei siten vielä ollut syntynyt totuuden janoa.

Henkiseltä tasolta tarkastellen ihmisten tila vaikutti säälittävältä, koska nämä eivät kyenneet tiedostamaan omaa noidankehäänsä, vaan kivat elämää omien ehdollistumiensa puitteissa, jotka olivat syntyneet samastumisesta aikaan ja tilaan rajoittuviin, katoavaisiin ilmiöihin. Tällainen samastuminen estää tajuntaa avautumasta todellisuuden valoon, jossa kaikki ilmiöt voitaisiin havaita välittömästi ja oikeissa suhteissaan.

Jeesus väittää tässä, että ihmiset olivat olleet jo syntyessään tyhjiä ja jäivät sellaisiksi. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että ihmiset olisivat olleet syntyessään joka suhteessa ”tyhjiä tauluja (tabula rasa)”, vaan sitä, että ihmisyyden sisäinen tietoisuus ei lopulliseen henkiseen tavoitteeseensa verraten ollut vielä edennyt kovin pitkälle.

Tyhjyydellä kuvattiin sitä, että ”ihmiskunnan vaellus tuhlaajapoikana” oli vielä ”laskeutumisvaiheessaan”, eikä sielullinen olemus ollut vielä niin kehittynyt, että se kykenisi yhdessä persoonallisen olemuksen kanssa vapauttamaan ihmisen mielen kaikista ulkoisen elämän ehdollistumista.

Mikäli ehdollistuminen elämän aikana lähinnä vain lisääntyy, ei ihmisten sielullinen olemus saa persoonallisista kokemuksista itseensä riittävästi arkkityyppiseksi sisäistettävissä olevaa ravintoa, jolloin ulkoinen elämänjakso kaikkine mahdollisuuksineen valuu tavallaan hukkaan.

Viinistä luopuminen ei tässä sanonnassa tarkoita ainoastaan alkoholi-pitoisia juomia, vaan kaikkea sidostumista ja samastumista tilapäisiin ilmiöihin: aineellisiin ja psyykkisiin nautintoihin, valta ja kunnia mu-

kaan lukien.

Kääntyminen tai parannuksen teko ei yleensä merkitse mitään hetkelistä kokemusta, vaan mielen suuntauksen asteittaista tai nopeaa (joka takana saattaa olla pitkä prosessi) muuttumista siten, että ihminen alkaa joko hakea elämän perimmäisiä tarkoituksia tai harvinaisissa tapauksessa tyhjentyy samastuksistaan ja päätyy tietoisuuden tilaan, jossa asioiden sisin olemus avautuu välittömästi.

5. Muutosten aikaperspektiivi

Uudessa Testamentissa löytyy varsin yksiselitteisiä määritelmiä siitä, mitä ihmiseltä vaaditaan, jotta hänessä voisi tapahtua perustavaa laataava sisäinen muutos:

Matt. 5:22 ilmaisee tarvittavaa mielenlaatua: ”Mutta minä sanon teille: jokainen, joka vihastuu veljeensä, on ansainnut oikeuden tuomion; ja joka sanoo veljelleen: ’Sinä tyhjänpäiväinen’, on ansainnut suuren neuvoston tuomion; ja joka sanoo: ’Sinä hullu’, on ansainnut helvetin tulen.”

Matt. 5:48 viittaa tavoiteltavaan tilaan: ”Olkaa siis te täydelliset, niin kuin teidän taivaallinen Isänne täydellinen on.”

Matt. 16:24 tuo esiin tien: ”Jos joku tahtoo minun perässäni kulkea, hän kieltäköön itsensä ja ottakoon ristinsä ja seuratkoon minua.”

Joh. 12:25 esittää kaikista minäisyyden ja pyyteellisuuden muodoista luopumisen tärkeyttä: ”Joka elämäänsä rakastaa, kadottaa sen; mutta joka vihaa elämäänsä tässä maailmassa, hän on säilyttävä sen (pysyvän tietoisuuden) iankaikkiseen elämään.”

Matt. 7:13-14 kuvaa konkreettisen symboliikan keinoin sitä, ettei henkiseen tilaan ”mahdu” mitään maallista ja katoavaista mukaan: ”Menkää ahtaasta portista sisälle. Sillä se portti on avara ja tie lavea, joka vie kadotukseen, ja monta on, jotka siitä sisälle menevät; mutta se portti on ahdas ja tie kaita, joka vie elämään, ja harvat ovat ne, jotka sen löytävät.”

Luuk. 14:26 kirjaa hyvin karrikoidusti sitä, että kaikkien mielen luontaisten vetovoimien täytyy raueta ennen kuin ihminen on sisäisesti vapaa ottamaan vastaan jotakin täysin toisenlaista: ”Jos joku tulee

minun tyköni eikä vihaa isäänsä ja äitiänsä ja vaimoan ja lapsiaan ja veljiään ja sisariaan, vieläpä omaa elämäänsäkin, hän ei voi olla minun opetuslapseni. Joka ei kanna ristiänsä ja seuraa minua, se ei voi olla minun opetuslapseni.” Lienee selvää, ettei vähäisintäkään vihan tunnetta saisi enää tässä vaiheessa nousta mieleen - karkean ilmauksen tarkoituksena on vain korostaa, ettei todella henkisen ihmisen mielentila ole riippuvainen mistään ohimenevistä asioista.

Kristillisessä ajattelussa on näiden vaatimusten toteuttamisen kohdalla törmätty persoonallisen ihmisen käytössä olevan ajan lyhytteen. ”Elävä elämä” näyttäisi osoittavan, ettei ihminen pääse elämänsä aikana irti taipumuksistaan takertua ulkoisen elämän mahdollistamiin virikkeisiin, kuten aistillisiin nautintoihin, vaurauteen, valtaan ja kuntaan.

Lisäksi ihmisten tajunta pysyttäytyy aistimusten, tunteiden ja ajattelun puitteissa eikä kohoa pysyvästi tai palautettavasti mihinkään ehdollistumattomaan, puhtaaseen tietoisuuteen.

Tämä on yksi syy siihen, että on katsottu tarpeelliseksi kehitellä ”helpotettuja reittejä”, joiden kautta ihmiset saatetaan ”taivaskelpoisiksi” ulkopuolisen tekijän ansioiden ja armon välityksellä.

Ihmiseksi tulon perustan uskotaan lähes kaikissa perinteissä olevan puhtaasti henkisessä alkuolemuksessa, joka ei ehkä suoranaisesti osallistu ajallisen elämän ilmiöihin. Ajallisten toimien perustana toimii hengen erillistynyt heijastuma, raamatun mainitsema elävä sielu, jota ilman kaikki muodollinen elämä olisi mahdotonta. Sielun voidaan ajatella sisältävän kaikki ilmennykseen tarvittavat mahdollisuudet ja voimat, mutta aivan sellaisenaan se ei ilmene aineellisen muodon, ajan ja tilan puitteissa.

Sielu saattaisi olla ikuinen ainakin yhden suunnattoman ilmennyskauden puitteissa. Se on luonteeltaan ”kahden maan kansalainen”, jonka ydinolemus on puhdasta henkeä, mutta alemmat olemukset yhteydessä aikaan ja tilaan persoonallisen ilmennyksen (mielen ja kehon) kautta, jota yleisesti kutsutaan ihmiseksi.

Sielu saattaisi olla persoonallista ihmistä huomattavasti todellisempi olemus, jonka on tarkoitus välittää muuttumattomia jumalallisia periaatteita aineellisen elämän puitteisiin saakka ja sisäistää sitten konkreettisesti koettavassa elämässä saatavat ominaisuudet itseensä. Se

toimii elävänä ja muutoksen alaisena keskuksena ("taivaallisena aarrekammiona"), johon persoonallisen elämänkokemuksen sisin olemus koostuu kuten Psalmin kuvaama "elämän lyhde".

Persoonallinen ihminen voitaisiin periaatteessa samastaa mieleen, joka toimii ajassa ja tilassa erillisen geneettisen perimän muokkaaman kehon, sielun voimien ja sielullisesta olemuksesta lähtöisin olevan soveliaan ominaisuusyhdistelmän määrittämässä puitteissa. Persoonallinen olemus ei siten olisi syntyessään mikään "tyhjä taulu", vaan äärettömän monen sisäisen ja ulkoisen tekijän yhdistelmä, jolla on oma tarkoituksensa sekä itsensä että sielullisen olemuksen, sisäisen yksilöllisen ihmisyyden kehityksessä. Persoonallisuus heijastaa ja käyttää ilmeisesti vain pientä osaa sielulliseen olemukseen kumuloituneista syy-yhteyksistä ja mahdollisuuksista, sillä sen tarkoituksena on hioa lähinnä sellaista, joka sielun kannalta on uutta tai jäänyt jossakin aikaisemmassa vaiheessa keskeneräiseksi.

6. Niin sanottu kuolema

Kuoleman käsite liitetään useimmiten persoonallisuuden katoamiseen aistien ulottumattomiin kehon toimintojen loppuessa. Kehon kuolema koskettaa kuitenkin lähinnä persoonallisuuden aineellista ilmentämismuotoa, ei välttämättä sen tajunnallista olemusta - mieltä, saati sielua.

Kuolema - tai tilapäisluonteisten energiasidosten purkautuminen - koskettaa oletettavasti (lähes kaikkien perinteiden mukaan) ainoastaan persoonallisen ihmisen karkeinta, kertakäyttöistä välinettä. Fyysinen keho - toisin kuin tajuinen ihminen itse - on "maasta tullut ja maaksi tuleva".

Jotkin hengelliset piirit (spiritualistit) ajattelevat, että persoonallinen olemus jatkaa kehitystään rajattomasti ja suoraviivaisesti aineettomilla olemisen tasoilla. Näkemys saattaa yksilöiden fyysisten elämien suuren erilaisuuden hieman erikoiseen valoon. Miksi jumaluus sitten lähettelee ihmisiä elämään kovin eriarvoisin alkuedellytyksin ja antaa heille kovin eripituiset ajalliset mahdollisuudet, joita sitten pitäisi lähteä jalostamaan aineettomissa tiloissa?

Ihmisiä on aina kiinnostanut lähinnä oman persoonallisen olemuksen kuoleman jälkeinen kohtalo. Ihmiset eivät osaa tai halua ajatella, että heidän olemukseensa kuuluisi persoonallisuutta paljon perustavanlaatuisempia ja pysyvämpiä olemuksia ja mahdollisuuksia.

Lienee selvää, että suuri osa ihmisen itseksi tuntemasta persoonallisuudesta pohjautuu aistimukseen, tunteisiin ja ajatuksiin, jotka ovat syntyneet ja ehdollistuneet tajunnan kohdatessa ulkoisia ja sisäisiä ärsykyksiä. Persoonallinen ihminen luo kokemistaan aistimuksista ja ärsykeistä mielikuvia, jotka sekoittuvat myöhempään kokemukseen aiheuttaen ehdollistumia.

Kuoleman jälkeen nämä ajatusmuodot jäänevät sellaisinaan tajuntaan, vaikka fyysisen kehon tuottamat aistimukset katoavat. Ainoastaan keholliseen elämään yhdistettävissä olevat piirteet voivat jonkin aikaa säilyä, vaikka niiden tyydyttämiseen ei enää olisi enää mielikuvia parempia välineitä.

Luterilainen tulkinta on päätynyt kuoleman jälkeisistä tiloista siihen, että vainajat nukkuvat aina viimeiseen päivään saakka, jolloin heidät puetaan uuteen kehoon tuomiota varten. Tiedottomana odottaminen ei kuitenkaan ole alkuperäinen kristillinen näkemys, jossa vainajan katsottiin jatkavat tajuista elämää heti kuoleman jälkeen.

Roomalaiskatolinen kirkko katsoo, että ihminen joutuu kuolemansa jälkeen kiirastuleksi kutsuttuun tilaan, jossa tapahtuu puhdistautumista elämän aikana syntyneistä paheista. Kirkon piirissä on kehitelty jopa ajatuksia, että tilaan voi vaikuttaa elämän aikaisin hyvin toimin tai jälkeen jääneiden messupalveluksin. Avoin anekauppa on jo tosin loppunut.

Tiedetään, että jo evankelistat alkoivat rakentaa hyvin jyrkkiä rajalinjoja kristityiden ja muiden välille. Tämän polarisaation ikävimpiin ilmiöihin kuuluu kaksijakoisuus, jota ilmentävät Jumala ja sen käänteiskuva, Saatana, sekä taivas ja helvetti sen ainoana vaihtoehtona.

Tällaiset asetelmat ovat saattaneet toimia hyvinä pelotteina silloin kun kirkollista auktoriteettia on rakennettu, vahvistettu ja ylläpidetty. Eri asia on sitten se, kuvaavatko äärimmilleen tyypistetyt näkemykset elämän todellisuutta, ja edistävätkö ne kristityiden vapautumista käsitteellisyden kahleista.

Uudessa Testamentissa mainitaan yhden ainoan kerran (Joh. 14:2), että taivaallisia asumuksia tai oloiloja saattaisi olla huomattavasti enemmän kuin vain kaksi. Paavali kirjoittaa kyllä kolmannesta taivaasta ja useista taivaallisista hierarkioista, mikä myös viittaa moninaisuuteen.

Saattaisi olla jopa niin, että alkuperäinen tieto sisäisistä olemisen tiloista on täysin kadonnut, jolloin tietoa pitäisi lähteä etsimään idästä, josta se todennäköisesti on alun perin tullut, ja jossa sitä yhä vaalitaan. Intialaisissa Puranoissa kuvataan neljäätoista olemisen tilaa, "lokaa" tai piiriä, joihin voidaan sijoittaa kaikki muodollinen ja muodoista vapaa elämä.

Luettelo käsittää seitsemän "hyvää tilaa" (alkaen alimmasta): 1. Bhurloka, 2. Bhuvarkala, 3. Svarloka, 4. Maharloka, 5. Janarloka, 6. Taparloka, 7. Satyaloka.

1. Ensimmäinen on tavallisten hyvien ihmisten (elävien tai kuolleiden) olemisen tila.
2. Toisen piiriin kuuluvat sellaiset ihmiset, jotka kiinnittävät enemmän huomiota sisäiseen tilaansa kuin persoonallisuuteensa. Tätä asuinpaikkaa voitaisiin kristillisessä mielessä pitää eräänlaisena taivaan esikartanona.
3. Kolmannessa tilassa ihminen voi kadottaa tavallisen aistitietoisuutensa (pyhä tila). Tila muistuttaa hieman (järjestysnumeroineen) Paavalin antamaa kuvausta.
4. Neljännessä tilassa ihminen on kadottanut kaiken vetovoiman halujen kohteisiin (ylipyhä, mutta yhä erilliseen muotoon, kehoon heijastuva tila).
5. Viidennessä tilassa koko järjellinen olemus on vapautunut maallisista sidoksistaan ja yhtynyt henkiseen ydinolemukseensa (muodosta vapaa, ns. kumara-tila).
6. Kuudennessa tilassa ihminen on tullut haavoittumattomaksi ja häviämättömäksi (Kristos-tila).
7. Seitsemännessä tilassa saavutetaan korkein autuus. Siinä ollaan suuren valinnan kynnyksellä: palatako auttamaan ihmiskuntaa (kuten esim. boddhisattvat, säälin buddhat), vai astuako äärettömän pitkään autuuden tilaan (buddhalaisittain nirvanaan, kristillisesti taivaaseen).

On huomattava, että vasta kolme korkeinta tilaa takaavat pysyvän, tietoisien olemuksen syntymisen. Vasta niitä voidaan kutsua todellisiksi taivaiksi (pysyvyytensä johdosta).

Vastaavasti löytyy seitsemän ”huonompaa tilaa”, jotka ovat (parhaimmasta alkaen): 1. Patala, 2. Mahatala, 3. Rasatala, 4. Talatala, 5. Suta-la, 6. Vitala, 7. Atala.

1. Ensimmäinen on ihmisen karkean kehon ja persoonallisuuden luonnollinen tila. Se on aivan tavallisen, luonnollisen (maallisen) ihmisen olotila (kehossa tai siitä irrallaan).

2. Toinen tila on ihmisen karkean kehon sisäisen vastineen eli varjon tila.

3. Kolmannessa ihmisen halut suuntautuvat voittopuolisesti aistimukseen ja nautintoihin.

4. Neljännessä ihmisen järjellinen olemus alkaa kiinnittyä pysyvästi aistittavaan ja tunnettavaan elämään.

5. Viidennessä ihmisen järjellinen olemus tulee täysin halujensa orjaksi.

6. Kuudennessa ihmisen järjellisen olemuksen korkeampi osa irtoaa sisäisesti alemmasta.

7. Seitsemännessä (varsinaisessa helvetissä) tapahtuu sielullinen kuolema, tyhjäksi tuleminen.

Ihmisen sijoittuminen eri tiloihin riippuu hänen tajuntansa luonteenomaisesta painopisteestä, joka voi tietenkin ajan ja kokemusten myötä muuttua.

Kristillinen helveti-käsite soveltuu lähinnä kuudenteen ja seitsemänteen ”huonoon tilaan”, joissa kuitenkin itämaisen näkemyksen mukaan ei jouduta mihinkään ikuisen kärsimyksen tilaan - tajunta vain yksinkertaisesti ja armollisesti sammuu.

Jaakobin kirjeessä on lause (1:15): ”Kun sitten himo on tullut ras-kaaksi, synnyttää se synnin, mutta kun synti on täytetty, synnyttää se kuoleman.” Se voitaisiin tulkita ”itämaisittain” siirtymänä viidennessä tilasta kuudenteen kautta seitsemänteen – sielulliseen kuolemaan. Se lienee tosin äärimmäisen harvinainen tila – samoin kuin korkein ”hyvistä tiloista”.

Persoonan kannalta kuoleman takainen elämä rakentunee suurelta osin maallisen elämän aikana syntyneiden mielikuvien varaan. Tilan tarkoituksena lienee elämäkokemusten sulattaminen osaksi sielullisten ominaisuuksien varantoa.

Välittömästi kuoleman jälkeen tajunta asettunee subjektiiviseen tilaan, joka on sille kuoleman hetkellä ominainen. Ihminen pyrkii vielä jonkin aikaa jatkamaan elämäänsä totuttuun tapaan, vaikka hän ei enää saa suoraa yhteyttä fyysisen tason olemuksiin.

Ajan mittaan tajunta havaitsee monet aikaisemman elämän toiminnot tilaansa nähden tarpeettomiksi, jolloin sen huomio siirtyy aineettomampien virikkeiden piiriin. Sisäistymisen myötä persoonallinen tajunta asteittain jalostuu ”kuolemalla karkeammille virikkeille”. Samalla sen toimintapiiri (suhteessa edeltäneen elämän luonteeseen) ”ohenee.”

Lopulta persoonallisen tajunnan sanotaan uppoutuvan paratiisinoomaiseen, puhtaan onnellisuuden tilaan, jossa toteutuvat kaikki yksilön maallisen elämän ihanteet ja korvautuvat monin verroin kärsity vääryyden. Jossakin vaiheessa persoona on antanut ja saanut kaiken, jolloin se on ”kantanut koko lyhteensä” sielulliseen perusolemukseen.

7. Tietoisuuden muutos

Seuraavassa on lueteltu 13 kristillistä sisäisen muutoksen kuvausta, joiden merkitykset ovat hyvin lähellä toisiaan:

1. Ylhäältä syntyminen, 2. Kristuksen päälle pukeminen, 3. elämänsä kadottaminen, 4. taivaalliset häät, 5. kahden tekeminen yhdeksi (Tuomaan evankeliumissa), 6. Jumalan Pojan syntyminen sielussa (Eckhartin ilmaus), 7. lapsen kaltaiseksi tuleminen, 8. katoavan muuttuminen katoamattomaksi, 9. ihmisen pojan ylentäminen, 10. Pyhän Hengen kaste tai laskeutuminen, 11. tulella kastaminen, 12. vapautuksen tuottava totuus (todellisuus) 13. ylösnousus.

Kaikki edellä luetellut viittaavat tietoisuuden perustavaa laatua olevaan muutokseen ajallisesta ja katoavasta ajattomaan ja pysyvään. Ne

kuvaavat inhimillisen, ulkonaisiin ilmiöihin ehdollistuneen (langenneen) tajunnan, ”tuhlaajapojan”, sisäistä paluuta Isänsä kotiin, erillistymättömään henkiseen tietoisuuteen, ainoaan todelliseen pyhään yhteyteen.

Kaikissa luonnon ja elämän ylenevissä ja ylentävissä muunnoksissa (kuten esim. aineenvaihdunnassa) vallitsee periaate, jonka mukaan tietystä energialaadusta päästään yhtä astetta korkeampaan ainoastaan siten, että muutoksessa on mukana, ensyymien tai ”hapatuksen” kaltaisena alkutilaa kahta astetta korkeampaa energialajia. Kyseessä lienee eräänlainen ”universaalinen armon periaate”, joka koskettaa yhtäläisesti kaikkea luontoa.

Eräs filosofiaan syvästi perehtynyt matemaatikko (**J. G. Bennett**) jakoi kaikki luonnon ja yliluonnon energiat 12 luokkaan, joista kolme korkeinta voitaisiin kutsua kristillisin termein Isäksi (E1), Pojaksi (E2) ja Pyhäksi Hengeksi (E3). Niitä astetta alempi (E4) kuvaa kaikkein korkeinta tilaa, jonka inhimillinen tajunta voi omin ponnistuksin saavuttaa.

Tuomaan evankeliumissa Johannes Kastajaa käytetään mittapuuna kaiken inhimillisen (naisesta syntyneen) suhteen.

(Tuom. 46) Jeesus sanoi: ”Yksikään naisesta syntynyt, Adamista aina Johannes Kastajaan saakka, ei ole Johannes Kastajaa suurempi eikä voi olla laskematta katsettaan hänen edessään. Olen kuitenkin sanonut, että jokainen teistä, joka tulee lapseksi, on tunteva valtakunnan ja näin oleva Johannesta suurempi.”

Tekstin ydinsanoma on, että hengen tasolta tarkastellen inhimillinen ’viisaus ja puhtaus’ voivat parhaimmillaan - ilman suoranaista henkistä apua ja avautumista - kohota Johanneksen saavuttamaan ja ilmentämään asteeseen. Lasten kaltaiseksi tuleminen kohottaa kuitenkin tajunnan selkeästi tavanomaisen inhimillisyyden ja ajallisuuden yläpuolelle, hengellisten ydinasioiden suoraan tiedostamiseen itsessään (taivasten valtakunnan tuntemukseen).

Tällainen muutos edellyttää Johanneksen ilmentämää mielen puhtautta ja vilpittömyyttä sekä jumalallista armoa, henkisen katalysaattorin sisäistä tai ulkoista läsnäoloa (hapatuksen kaltaista).

(Jumalan)Lapseksi tulo tarkoittaa Pyhän Hengen (E3) kastetta, eli totuuden avautumista oman rajallisen elämänsä kadottaneeseen tajuntaan, mikä muunnosperiaatteen nojalla edellyttää Kaikkiällisen Rak-

kauden, Pojan (E2) myötävaikutusta.

Johanneksen evankeliumia tiivistäen voitaisiin sanoa: kun te täytätte minun sanani (tulette Johanneksen kaltaisiksi), niin **minä** (Kaikkiallinen Rakkaus, Poika) näytän teille totuuden, ja **totuus** (Pyhä Henki tietoisuuden toimivana keskuksena) on teidän teidän teidät vapauttamaan.

Sama asia matemaattisen kaavan muodossa olisi: $E4 + E2 = E3$, missä ”Johanneksen kaltainen” ottaa vastaan Kaikkiallisen Rakkauden (Minän, Kristuksen) armosta tulikasteen, joka kohottaa tietoisuuden ihmisellisestä tajunnasta Pyhän Hengen tilaan, sisäisesti kaiken katoavaisen yläpuolelle.

Sielullisessa olemuksessa sanotaan itämaisen näkemyksen mukaan vaikuttavan (kunnes ”sisäinen sato on valmis”) vetovoima, joka panee sen jossakin vaiheessa hakemaan itseensä uutta virikettä muodollisen, erillistyneen elämän piiristä. Sielullinen olemus heijastaa silloin osan itsestään johonkin syntyvään ihmisaihioon siemeneksi tarkoituksella, että monista tekijöistä ja syistä ajan ja tilan puitteissa muovautuva persoonallinen tajunta kasvattaisi siemenestä ”oivallisen lyhteen.”

Raamatun vertauksen kylväjästä saattaisivat kuvata aivan samaa sisäistä prosessia.

Jossakin vaiheessa, kun sielullinen olemus on sisäistänyt itseensä kaikki ”elämän hedelmät”, ja persoonallinen olemus valmis yhdyntään kaikkiin sisäisiin olemuksiinsa, voivat eteen tulla raamatun kuvaamat ”taivaalliset häät”, ylhäältä syntyminen, ahtaan portin läpäisy ja Pyhän Hengen kaste. Itämainen perinne puhuisi silloin valaistumisesta ja vihkimyksistä, kolmesta korkeimmasta olemisen tilasta, joissa tietoisuuden laatu muuttuu pysyväksi.

